

Den 8. april 2021

Uddrag af borgertingets samlede anbefalinger

Til Klima-, Energi- og Forsyningsudvalget

Dette uddrag må ikke offentliggøres inden publicering af borgertingets samlede anbefalinger i forbindelse med borgertingets møde med KEF-udvalget 29. april 2021

Landbrug, areal og ressourcer

1. Bioøkonomiske løsninger

Danmark er et produktionsland, og vi har masser af biomasse. Biomasse fra landbrug, sidestrøm fra industrien, spildevand og meget mere. Der er biomasse, som vi i dag ikke udnytter, og som derfor betragtes som "affald". Denne uudnyttede ressource kan bruges i en dansk bioøkonomisk løsning. I Danmark har vi ingen bioøkonomisk strategi, trods det at biomasse blandt andet er et vigtigt energisupplement. Derudover bør en bioøkonomisk strategi behandles med interesse fordi verdens ressourcer ikke er uendelige, og fordi vi har store danske virksomheder, som allerede er i et samarbejde om at finde bioøkonomiske løsninger. Vi har jo allerede vundet på vindenergi.

Vurderinger

Importeret biomasse har et ukendt CO₂-udslip, så import af biomasse virker ikke som en god klimamæssig løsning. Hvis Danmark skal være et foregangsland – som med vindmøller – skal der være en god strategi, som bør tage afsæt i den viden, der findes i de virksomheder, som allerede arbejder med det. Strategien skal forholde sig til, hvornår genanvendelse af biomasse kan betale sig – både på kort og lang sigt.

Vi har brug for en større indlandsproduktion og udnyttelse af biomasse, så vi kan udvinde de mulige ressourcer.

Anbefalinger

Følgende anbefalinger bør iværksættes straks:

- 1.1. Danmark skal være et foregangsland ift. genanvendelse af biomasse, hvorfor regeringen skal støtte forskning, der fremmer produktion og anvendelse. Herunder skal regeringen skabe rammerne for, at virksomhederne i højere grad kan indgå partnerskaber med forskningsinstitutioner.

- 1.2. Danmark skal ikke importere biomasse, men udnytte den biomasse vi har mulighed for at fremstille. Politikerne skal derfor hurtigst muligt finde en løsning på, hvordan vi kan undgå at importere biomasse.
- 1.3. Rester fra landbrugsproduktion, husholdning og industri skal cirkulere i bioøkonomien. Der skal udarbejdes lovgivning til erhverv og landbrug, som regulerer og kontrollerer anvendelsen af restprodukter/biomasse.

2. Bioplast handlingsplan

Plast bliver fremstillet og brugt i uhyrlige mængder, uden at der ligger ansvar for fremstilling og forbrug.

Danmark har ingen strategi ift., hvordan den fossilt baserede plastikproduktion konverteres til bio-baseret plastproduktion. Der findes allerede i dag alternativer til plastik fremstillet af fossile ressourcer, her kan eksempelvis nævnes bioplast produceret af biomasse.

Derudover efterlader bioplast ikke spor i naturen.

Vurderinger

Man har en strategi for plast generelt, men ikke ift. bioplast. Vi skal udfase råolie, derfor skal man være på forkant med bioplast, fordi vi bruger meget plast i vores hverdag.

Via brug af alternativ plast kan vi reducere CO₂.

Anbefalinger

- 2.1. Regeringen skal lave en national handlingsplan for udfasning af brugen af fossilt-baseret plastik til fordel for brugen af bio-baseret plast eller andre materialer.
- 2.2. Regeringen skal fremskynde arbejdet med incitamentsstrukturer, som gør det attraktivt at anvende plast baseret på biomasse frem for plast baseret på de fossile ressourcer. Det kan være i form af for eksempel afgifter. Alternativt kan man arbejde med at forbyde eller begrænse brugen af plastik fremstillet af fossile ressourcer.
- 2.3. Branchen/fabrikterne skal holdes fast i et produktansvar og tydeligere typemærkning.
- 2.4. Virksomhederne skal pålægges afgifter og ansvar for fremstilling og genanvendelse.

3. Standardisering af affaldssortering

Affaldssortering i Danmark er ikke standardiseret, da der er forskel fra kommune til kommune.

Affaldssortering har været undervejs i 50 år, og det er gået for langsomt med at få implementeret.

Der efterspørges mere fokus på formidling til borgerne om vigtigheden af, hvordan affald skal sorteres og håndteres.

Affaldssortering og minimering af affald har muligvis, isoleret set, ikke den store effekt på DK's udledning af klimagasser, men har betydning i det samlede billede ift. ressourceforbrug og adfærd ændringer i samfundet.

Vurderinger

Hvis virksomheder og borgere gennem standardisering bliver bedre til at affaldssortere, kan det gavne indsamling af biomasse og genbrug af ressourcer.

Det vil hjælpe på borgernes motivation for affaldssortering, hvis de løbende får at vide, hvordan systemerne virker og hvilken effekt det har.

Anbefalinger

- 3.1. Der skal være et stærkt samarbejde på tværs af kommuner og stat om affaldssortering.
- 3.2. Regeringen skal sætte fælles standarder for kommuner og virksomheder herunder for emballage. Kommunerne skal udvikle bedre affaldssortering (for eksempel forbrændingsanlæggene eller affalds-/genbrugsstationerne), der forenkler sorteringen hos den enkelte borger.
- 3.3. Kommunerne skal informere borgerne mere, så vaner kan ændres. Vi skal som borgere regelmæssigt modtage information om effekten af vores sortering.

4. Landbrugets arealer

Harmonikrav (krav til areal for at have dyr) kan give ineffektiv udnyttelse af arealerne ud fra klimaperspektiv, fordi landmanden skal bruge al sin jord til spredning af gylle - også jord, der måske burde udlægges til natur.

En betydelig del af udledningen fra arealanvendelse stammer fra kulstofrige lavbundsjord, som historisk har været naturligt oversvømmet. Den årlige udledning fra disse arealer svarer til 20 % af den ønskede 70 % reduktion (ifølge Klimarådet). Der er bred enighed blandt aktører som Klimarådet, Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening om, at det ud fra et klimasynspunkt er en god idé at standse dræningen og dermed hæve vandstanden i disse områder igen. En frivillig ordning til udtagelse fra 2016-2020 har givet mindre end 1% af den mulige reduktion ifølge Klimarådet.

Borgertinget har fået oplyst, at der aldrig tidligere har været målrettede tvungne klimaindsatser i landbruget, hvilket tyder på en politisk berøringsangst over for sektoren.

Vi bruger 80% af det danske landbrugsareal til produktion af foder til dyr, derudover importeres der foder, der lægger beslag på arealer i udlandet svarende til yderligere 25% af Danmarks areal. Der indgår 4-5 kg. foder i produktion af 1 kg. svinekød. Dyrehold og mælkeproduktion alene med græsfoder fra eget areal (græsmælk) kan give en mere effektiv udnyttelse af arealet og undgå dyrkning eller import af foder. Det muliggør større produktion af vegetabiliske fødevarer og mere areal til natur, men det reducerer også antallet af dyr, der kan holdes på et givet areal. Borgertinget har hørt et eksempel fra en landmand som via denne produktionsform kan producere fødevarer til 3 gange så mange mennesker på det samme areal jord.

Behovet for fødevarer på verdensplan er stigende, både på grund af den stigende befolkning og den øgede velstand. Danmark producerer pt. fødevarer til 4 gange vores egen befolkning. Der er behov for en øget produktion, som samtidig er bæredygtig.

Vurderinger

Afgasning af gyllen kunne være en bedre udnyttelse end direkte udspreddning på markerne, og det kunne modvirke unødvendige investeringer i lokale gyllebeholdere, som bl.a. udleder metan.

Det vil have en stor umiddelbar effekt på udledning af drivhusgasser, hvis lavbundslande bliver oversvømmet igen, ved at stoppe dræningen. Fødevareministeriet anbefalede det i deres rapport i 2008, og det anbefales igen af klimapartnerskaberne i 2020, og eksperter har ekkoet det både før og siden: "Tag lavbundslande ud af drift og stop dræningen". Det er efter Borgertingets mening ikke acceptabelt at vente yderligere med at gøre noget, som det så længe har været klart, skulle gøres.

Den frivillige model for udtagning har historisk ikke givet tilstrækkelig effekt, og det vurderes, at tiden er kommet for en tvangsbaseeret model.

Det virker uhensigtsmæssigt at så store arealer anvendes til dyrefoder, som giver en relativt lille fødevarerproduktion per arealenhed. En ren vegetabilsk produktion, eller andre produktionsformer som for eksempel "græsmælk", ville give en væsentlig større fødevarerproduktion på samme areal.

Udvikling af mere klimavenlige produktionsformer i Danmark vil ikke alene nedbringe vores egne udledninger, men også muliggøre eksport af know-how og teknologi som kan føre til en langt større reduktion på verdensplan, gennem en forbedret lokal produktion af fødevarer.

Anbefalinger

- 4.1. Harmonikravet bør ændres, så det ikke står i vejen for for eksempel udlægning af jord til natur, fordi landmanden skal kunne dokumentere at have areal nok til sit dyrehold. Gyllen skal kunne afleveres på et biogasanlæg med det samme, hvorved man også opnår, at udledning af metan fra gylletankene kan nedbringes. Antal dyreenheder kan på den måde afkobles fra adgang til arealer, og dyrene kan produceres de steder, hvor det giver mest mening.
- 4.2. Der skal gennemføres en mere offensiv, og muligvis tvangsbaseeret, udtagning af lavbundslande, både med hensyn til hastighed på udtagning og arealstørrelsen, og gerne op til de 170.000 Ha, som er anbefalet af Klimarådet. Dette har der været faglig enighed om i årevis, uden at der reelt er sket nogle fremskridt.
- 4.3. Der skal laves et afklaringsarbejde, der belyser, hvad lavbundslande kan anvendes til, når de er oversvømmet, som for eksempel fritgående græssende dyr, anlæg med vedvarende energi, energipil, fri natur eller andet. Dette skal indgå i vurderingen af, om jorden skal frikøbes eller fortsat indgå i en form for landbrugsproduktion.
- 4.4. En større del af det areal, der i dag anvendes til dyrkning af foder til dyr, skal omlægges til dyrkning af vegetabilsk fødevarer til mennesker eller omlægges til kløvergræs, eksempelvis til produktion af "græsmælk".
- 4.5. Borgertinget anbefaler samtidig tiltag til at reducere import af dyrefoder som for eksempel sojabønner for at undgå "lækage af udledning af CO₂", dette kunne eksempelvis gøres ved en CO₂-afgift på foder, der ikke er produceret CO₂e-neutralt.
- 4.6. Efterspørgslen på vegetabilsk fødevarer skal styrkes, evt. ved støtteordninger eller afgifter på animalske produkter. Det vil reducere kødforbruget, hvilket har en gavnlig klimamæssig effekt.
- 4.7. Hektarstøtte bør omlægges fra ren arealstøtte til støtte af effektiv (og klimavenlig) produktion.

- 4.8. Forskning i effektive og bæredygtige produktionsformer, som også kan udbredes i andre lande, bør støttes yderligere for at øge en bæredygtig produktionen af fødevarer.

5. National strategi for arealudnyttelse

“Hele Danmarks areal er i brug. Men mange flere behov trænger sig på. Der skal prioriteres. Vi kan ikke blive ved med at lade som om, landet er større end det er.” Prioritering af Danmarks areal i fremtiden, 2017.

Borgertinget har i vores arbejde observeret, at der ikke er nogen national strategi, der skal guide vores overordnede målsætning og rammer i forhold til den smarteste brug af den plads, vi har. Det står klart, at vores arealer kan spille en stor rolle i at hjælpe os gennem klimakrisen: Skabe klimavenlige fødevarer, binde kulstof og producere biomasse, som for eksempel kan bruges til at reducere forbruget af byggematerialer som eksempelvis beton.

Dog er pladsen knap og alle de hensyn, der skal tages, står i kompleks relation til hinanden. Det handler om landbrug, nye energiformer, naturområder, infrastruktur, skovbrug, friluftsinteresser, og mulighederne for sameksistens og den fremtidige balance mellem de forskellige interesser.

I dag er ca. 60% af Danmark dyrkede marker eller græsarealer, og 15% er dækket af skov. Jorde og skove er vigtige for klimaet, da de både kan optage drivhusgasser fra atmosfæren og være en kilde til udledninger, og derfor er det også essentielt at afgøre, hvordan vi bedst bruger Danmarks samlede areal.

Der bygges nyt uden afbalanceret hensyntagen til, hvordan det danske areal bedst bruges til at skabe vores fælles fremtid: Vedvarende Energi i landskabet kan være i modstrid med det generelle ønske om mere natur og skovrejsning, så der ender med at være for lidt naturområder. Naturen og biodiversiteten mangler plads. Der etableres solcelleanlæg på landbrugsjord, som kunne anvendes til fødevarerproduktion eller andet, og der vil i en periode endnu være et behov for biomasse til for eksempel varmeproduktion og biobrændsel, og dette lægger også beslag på jord.

Vurderinger

For at kunne prioritere, hvilke former for arealanvendelse, der giver mest mening i forhold til CO₂-reduktion, er der behov for at skabe en strategi på området. En sådan strategi kan være med til at undgå fejlanvendelse af arealerne og fejlinvesteringer i køb af jord, for eksempel til natur. Strategien for arealudnyttelsen skal ikke alene fokusere på klima, men også tilgodese andre sider af bæredygtighed. I den sammenhæng mener vi, at verdensmålene skal sættes i forbindelse med økonomisk tænkning, så man i højere grad har fokus på koblingen mellem social (velstand) og miljømæssig (biodiversitet og natur) bæredygtighed. Borgertinget ser derfor også gerne strategien forholde sig til små meget håndgribelige muligheder såsom brug af ‘restområder’ til at fremme biodiversitet, for eksempel gennem ‘vild med vilje’ initiativer lokalt i kommunerne.

Udover at skabe et prioriteringsoverblik for den jord, vi har, så skal strategien også dække, hvordan vi forøger det areal, vi har til rådighed som udgangspunkt. Vi mener, vi skal kræve mere innovation og eftertænkning i måden, vi bygger på. Vi må bygge opad, og bruge bygningsflader til haver og solceller, som for eksempel tage på boliger, produktionsbygninger og overdækning af parkeringspladser. Arealer, såsom ikke-drænede lavbundslande, skal indtænkes til placering af eksempelvis vindmøller eller hævende solceller. På den måde skaber vi mere plads til den natur, vi har så meget brug for, såsom skov, hvor eksperter melder ud, at vi har brug for op mod 40% mere jord udlagt til skov, end hvad vi har i dag.

Anbefalinger

- 5.1. Udarbejd en national strategi for arealudnyttelse.
- 5.2. Strategien skal sætte klare målsætninger for, hvordan de danske arealer procentvis skal udnyttes i fremtiden for at imødekomme behovene for mere natur, skov, plads til udvinding af grøn energi, biomasse m.m.
- 5.3. Strategien skal have klare ambitioner for positiv ændring i den danske arealudnyttelse år for år, og hvis der skal være noget, der minder om en hockeystav her, så skal indsatsen lægges nu og ikke senere.
- 5.4. Strategien skal understøtte en målsætning om forøgelse af det samlede areal, som vi har til rådighed, ved at bruge arealerne til flere funktioner ad gangen (for eksempel ved at have vertikalt landbrug, bruge arealer både til afgræsning og grøn energi, vindmøller i intensivt dyrkede marker eller anvende tagarealer til for eksempel haver og solcelleanlæg).
- 5.5. Strategien skal sikre, at biodiversitet understøttes så vidt muligt i alle tiltag, og der bør være en vurdering af initiativers påvirkningen heraf - ligesom VVM.
- 5.6. Udmøntningen af strategien bør ske lokalt, hvor der er mest indsigt i håndteringen af de enkelte områder og for at sikre lokal opbakning og ejerskab.
- 5.7. Indfør incitamentstruktur for arealanvendelse, som gør det attraktivt at anvende arealerne i henhold til strategien.
- 5.8. Incitamentsstrukturen skal baseres på tilskud, fritagelse af afgifter, eller kobling til tilladelser til anvendelse af arealer til andre formål som for eksempel opstilling af vindmøller eller solceller.
- 5.9. Det skal gøres attraktivt at anvende tage til solceller, fremfor at bruge landbrugsjord til selvsamme.

6. Landbrug med mindre klimaaftryk

Der er behov for fornuftig balance mellem intensivisering og ekstensivering af fødevarereproduktionen i Danmark. Dette skyldes blandt andet, at den overvejende del af dansk kødproduktion eksporteres, og derfor udgør en stor post på vores CO₂-regnskab.

Derudover "stjæler" vi pt., på grund af den store kødproduktion, fra Sydamerikas fosfor reserver via vores store import af soja til dyrefoder. Fosfor er globalt set en begrænset ressource, som er vigtig i planteproduktion.

Vurderinger

For at balance mellem intensivisering og ekstensivering af fødevarereproduktionen kan opnås, er der behov for mere viden, samt nytænkning og udvikling af ny teknologi.

Forskning og innovation er derfor nødvendigt for at muliggøre et mere effektivt landbrug med mindre klimaaftryk.

På andre områder, for eksempel anvendelsen af landbrugsjorden, vil en mindre intensiv udnyttelse være fordelagtigt (Feed no food strategi - kører på græs og fokus på produktion af fødevarer til mennesker).

Derudover skal vi også reducere dyreproduktionen i Danmark, hvilket vil gavne Danmarks klimaregnskab samt have andre positive miljøpåvirkninger:

- Færre dyr giver mindre næringsstofudvaskning til vandløb, søer og havet.
- Det vil sænke metangasudslip, såfremt kødkvægproduktion reduceres.
- Færre dyr vil betyde mindre import af foder og næringsstoffer.
- Det vil fremme biodiversiteten, hvis noget af det nuværende foderproduktionsareal overgår til skov/natur.

Anbefalinger

- 6.1. Danmark skal reducere produktionen af kød.
- 6.2. Anvend formidling af de nye kostråd til at minimere kødforbruget i Danmark.
- 6.3. Konsulenter/ekspertise på klimaområdet til landmændene (både nationalt og internationalt), så de får den nødvendige viden til at lave et effektivt skift til mere klimarigtig fødevarerproduktion.
- 6.4. Staten skal stille støtte- og forskningsmidler til rådighed, så intensivning muliggøres (Nye typer afgrøder, gødning og foder).
- 6.5. Indfør 'intelligent' kødafgift, altså en afgift, der er i produktionsleddet, sådan at det bliver dyrere for de produktioner, der ikke er så klimavenlige.